

Joanna Wolańska

**Između romantične vizije Jorisa-Karla Huysmansa
i akademskog pogleda Émilea Mâlea: kršćanska ikonografija prema Janu
Henryku Rosenu (1891.-1982.)**

Slikar Jan Henryk Rosen (1891.-1982.), odgojen i obrazovan u francuskom dijelu Švicarske i u Parizu, bio je oštrouman student srednjovjekovne kršćanske ikonografije na Sorbonni, koju je poučavao Émile Mâle, te istodobno strastven čitatelj Jorisa-Karla Huysmansa, i to posebno njegovih romana *Protiv prirode* (*À Rebours*, 1884.) i *Katedrala* (*La Cathédrale*, 1898.). Prvi Rosenov (navodno i najbolji) monumentalni rad bila je zidna dekoracija u armenskoj katedrali u Lavovu (danas u Ukrajini), naslikana u razdoblju od 1925. do 1929. godine. Ona prikazuje najznačajnije odlike njegova stila glede sadržaja i forme, koje će kasnije preraditi i razviti u nekoliko predratnih zidnih slika napravljenih u Europi te u velikom broju poslijeratnih dekorativnih shema (zidne slike, mozaici i ponekad vitraji) napravljenih u SAD-u, kamo se preselio 1938. godine. Upravo razdoblje slikarevih pariških studija zaslužuje poseban interes jer je ono, čini se, oblikovalo Rosenovu cjelokupnu umjetničku produkciju. Široko znanje Émilea Mâlea o srednjovjekovnoj ikonografiji zasigurno je imalo velik utjecaj na mladoga Rosena, čiji je početni interes za srednjovjekovnu sakralnu umjetnost i liturgiju očigledno potaknut čitanjem Huysmansove *Katedrala*. Gotovo je sigurno da bi bez Mâleova učenja Rosenova umjetnost izgledala posve drukčije, što se može zaključiti na osnovi umjetnikovih slika, koje otkrivaju njegovo temeljito znanje, pronicav interes i simpatiju prema srednjovjekovnoj umjetnosti, te se, povrh toga, u Mâleovim objavljenim radovima mogu pronaći modeli i izvor inspiracije za njegove brojne kompozicije. Ne samo da je Rosen slušao svoga učitelja već se i sam okušao u istraživanju (što svjedoče njegove publikacije) – vjerojatno uz Mâleovo ohrabrenje – baš kao što je to činio u svojim slikama, gdje ne samo da je oponašao srednjovjekovne umjetnike već je htio razumjeti kako je stvorena srednjovjekovna ikonografija. Stekavši širok ikonografski repertoar, pokušao je uvesti novine u srednjovjekovni idiom. Rosen je stekao tako veliko znanje o „duhu“, mehanizmima i zakonima koji upravljaju srednjo-vjekovnom ikonografijom, da je bio sposoban proizvesti u potpunosti nove kreacije, koje su izgledale toliko „prirodno“ i „autentično“ da bi se jedva mogle razlikovati od izvornih srednjovjekovnih kompozicija. Ova rijetka sposobnost upućuje na jedinstven talent u sferi ikonografije. Unatoč velikom poštovanju koje je imao za sveučilišno obrazovanje, Rosen nije bio ropski pokoran akademski utemeljenim istinama. On je cijenio znanje koje je stekao na Mâleovim predavanjima i publikacijama, ali istodobno je zadržavao pravo na umjetničku slobodu i korištenje vlastite procjene i mašte, bez sumnje potaknute romantičnom vizijom „duše“ srednjovjekovne arhitekture, prema Huysmansovoj zamisli u njegovoj *Katedrali*. Rosenova umjetnost bila je pokušaj pomirenja akademske preciznosti, koju je učio na Sorbonni, s impulzivnim i pjesničkim Huysmansovim tekstovima. Takav će se stav pokazati vrlo karakterističnim za Rosena kao autora zidnih slika u armenskoj katedrali u Lavovu. Rosen je često isticao znanje stečeno na polju ikonografije, pretpostavivši da istinski religijska (ili „liturgijska“, kako ju je nazivao) umjetnost mora biti upoznata s tradicijom i dogmom Katoličke Crkve. Za njega je posezanje za davno uspostavljenim modelima i ponavljanje „kanonskih“ shema bio samo dokaz umjetnikova ikonografskog obrazovanja. Držao se tog stava tijekom cijele karijere unatoč novim pristupima crkvenoj umjetnosti, koji su, ponajprije u poslijeratnoj Francuskoj, izazivali, pa i poricali davno uspostavljene, tradicionalne vrijednosti religijske umjetnosti.